

BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASI

Xo'jageldiyeva To'lqinoy Ergash qizi
Surxondaryo viloyati Sherobod tumani 5-umumiy
o'rta ta'lim maktabi Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Anotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflardafanlarni o'qitish pedodikasi, umimg mazmuni va tuzilishi, boshlang'ich sinf yoshi hamda o'quvchining psixologik-fizologik xususiyatlari haqida so'z borgan.

Hozirgi kunda metodikadan boshlang'ich sinf o'qituvchilari aniq dalillangan, ilmiy asoslangan ko'rsatmalarni kutmoqda. Metodika bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisini adabiy ta'limning mazmuniga va uni o'qitishga mustaqil ongli yondasha oladigan, o'zgalarning tajribasini na faqat o'rganib olmasgan, balki ular faoliyatining natijalarini ongli ravishda tahlil qilib, to'g'ri xulosa chiqara biladigan bo'lishlarini ta'minlaydi. M. A.Ribnikova metodikaning asosi sifatida 4ta didaktik qoidani keltiradi:

1. Ta'lim o'quvchilarning anglashlariga har tomonlama ta'sir etuvchi xarakterda bo'lishi.
2. O'quvchilar oldilariga qo'yilgan masalani aniq tushunishlari.
3. Metodist yangi murakkab hodisalarni tanish hodisalardek oson ko'rsata olishi mahoratiga ega bo'lishi.
4. Deduksiyani induksiya bilan bog'lashi.

Ushbu uch muhim kategorial tushuncha "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi" fani mazmunini tashkil qiladi. Bu fan vositasida O'qituvchi 7-11 yoshli shaxslarga dastlabki ta'lim va tarbiyani beradi, ularni o'qish ko'nikmasini shakllantiradi. Ayni paytda mazkur fanning mazmuniga ko'ra, boshlang'ich sinf o'quvchilari quyidagilarga amal qilishi shart:

1) o'qishi, ya'ni boshlang'ich sinf o'quvchilari aniq ma'lumotlarni va topshiriqlarni O'qituvchi yordamida sinfdoshlari bilan birgalikda yoki mustaqil ravishda o'zlashtirishi;

2) kuzatish, qiyoslash va fikrlash ko'nikmalarini egallashi;

3) o'z fikri va qarashlarini ifodalay olishi kerak.

Bularning barchasi boshlang'ich ta'lim pedagogikasi mazmunini tashkil qiladi. Boshlang'ich ta'lim metodologiyasi. "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi" fani o'ziga xos metodologik asoslarga tayanadi. Mazkur metodologiyaning asosiylarini quyidagilar tashkil etadi:

- boshlang'ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar;
- boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyoti;

- boshlang'ich ta'limga oid SHarq va G'arb pedagogik tajribalari;
- boshlang'ich ta'limga oid ilmiy tadqiqotlar.

Ushbu metodologik asoslarini bo'lajak o'qituvchilar aniq o'zlashtirishi lozim. - boshlang'ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar. O'zbekiston Respublikasida boshlang'ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar quyidagilardan iborat:

- a) O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida bilim olish va kasb-hunar egallashga oid belgilab qo'yilgan huquqlar;
- b) O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi yangi Qonuni (2020 yil 23 sentyabr);
- v) yagona "Milliy o'quv dasturi";
- g) boshlang'ich ta'lim davlat standartlari va davlat talablari;
- d) boshlang'ich ta'limga oid O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Qarorlari va Vazirlar Mahkamasining Qarorlari hamda Farmoyishlari. - boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyoti;

O'zbekistonda boshlang'ich ta'lim nazariyasi va amaliyoti quyidagilarga asoslanadi:

- a) boshlang'ich ta'limda bilim berish, tarbiyalash va o'qitish asoslari;
- b) boshlang'ich ta'lim bo'yicha milliy tajriba;
- v) boshlang'ich ta'lim bo'yicha ilg'or mamlakatlarning an'analari;
- g) boshlang'ich ta'lim metodlari, vositalari va texnologiyalari.

Bo'lajak o'qituvchilar boshlang'ich ta'limning mazkur nazariyasi va amaliyoti asoslarini o'zlashtirishlari taqozo etiladi. -boshlang'ich ta'limga oid SHarq va G'arb pedagogik tajribalari mazkur masala bo'yicha SHarq va G'arb pedagogik tajribalari o'ziga xos tarzda mavjud.

Unga ko'ra, SHarq va G'arb pedagogikasi tajribalari quyidagi uyg'unlikka ega:

- a) 6-7 yoshli o'quvchilarga bepul boshlang'ich ta'lim berish;
- b) boshlang'ich sinf o'quvchilarini bilim olamiga olib kirish;
- v) boshlang'ich sinf o'quvchilarini davr va jamiyat talablari asosida tarbiyalash;
- g) boshlang'ich sinf o'quvchilarini keyingi ta'lim olishga tayyorlash.

Ayni paytda, SHarq boshlang'ich ta'lim tajribasida quyidagi o'ziga xosliklar mavjud:

- Ustoz-shogird an'anasiga tayanish;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarini jamoaviy (o'qituvchilar, murabbiylar, psixologlar, maktab jamoasi va ota-onalar ishtirokida) tarbiyalash;
- boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini O'zbekiston sharoitida Prezident va ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida o'qish uchun tayyorlash;
- boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini oila va milliy qadriyatlar asosida voyaga yetkazish.

G'arb boshlang'ich ta'lim tajribasida quyidagi o'ziga xosliklar mavjud: -

bolaga individual yondashish;

- bolaning ijodiy layoqatlarini shakllantirish;
- bolani mustaqil fikrlash va faoliyatga o'rgatish;
- bolaning kasb-hunar negizlari bilan dastlabki bosqichda tanishtirish.

Bizning yondashuvimizga ko'ra, oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilar boshlang'ich ta'limga oid SHarq va G'arb tajribalarini uyg'un o'zlashtirish kerak. - boshlang'ich ta'limga oid ilmiy tadqiqotlar. O'zbekistonda boshlang'ich ta'limga oid ilmiy-tadqiqotlar XX asrdan boshlab amalga oshirib kelinmoqda. Bu borada Abdurauf Fitrat, Munavvar Qori va Abdulla Avloniyning ilmiy ishlanmalavri, shuningdek, yuzlab o'zbek olimlarining ilmiy tadqiqotlari mavjud.

Mazkur ilmiy tadqiqotlarda izchil ravishda quyidagi muammoldar o'rganilib kelinmoqda:

- a) boshlang'ich ta'limning asoslari, funktsional vazifalari, metodlari va texnologiyalari;
- b) boshlang'ich sinf o'qituvchisiga qo'yiladigan kasbiy talablar va ularning individual metodlari, texnologiyalarini ommalavshtirish;
- v) boshlang'ich ta'limga zamonaviy axborot texnologiyalarini tadbiq etish;
- g) boshlang'ich ta'lim samaradorligini monitoring qilib borish asoslari.

Oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilar boshlang'ich ta'limga oid ilmiy tadqiqotlarning ana shu yo'nalishlarini o'zlashtirishi tavsiya etiladi. Boshlang'ich ta'limning zamonaviy tendentsiyalari. "Tendensiya" tushunchasi lotincha bo'lib, an'ana, takomil va namuna ma'nolarini anglatadi. SHu jihatdan hozirgi zamon boshlang'ich ta'limining o'ziga xos va muhim tendentsiyalari quyidagilardan iborat:

- 1) boshlang'ich ta'limga yangi va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish;
- 2) boshlang'ich ta'limning madaniy kontekstini kuchaytirish;
- 3) boshlang'ich ta'limga oid xalqlarning ilg'or tajribalarini tadbiq etish.

Boshlang'ich ta'limga yangi va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda kompyuter, Internet tarmog'i imkoniyatlaridang oqilona foydalanish masalasiga asosiy e'tibor berilmoqda. Bunda texnologik ta'lim asoslari kuchayib bormoqda va ayni paytda, texnologik ta'lim rivojlanish hamda shakllanish jarayonida bo'lgan boshlang'ich ta'lim o'quvchilarining insoniy, jismoniy hamda estetik tuyg'ularini texnokratik tarzda shakllantirmasligi kerak. Boshlang'ich ta'limning madaniy kontekstini kuchaytirish jarayonida 7-11 yoshli o'quvchilarga xalqning milliy va oilaviy qadriyatlar asosida bilim berish, ularning axloqiy va faoliyat ko'nikmasini umuminsoniy qadriyatlar asosida shakllantirishga asosiy e'tibor qaratilmoqda. Misol uchun, O'zbekistonda xalq an'analari, insonparvarlik, xalqparvarlik, vatanparvarlik, oilaparvarlik kabilar milliy qadriyatlar, bag'rikenglik, demokratiklik, birodarlik singlarlar umuminsoniy qadriyatlar hisoblanadi. SHu sababli boshlang'ich ta'limning madaniy kontekstini

kuchaytirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga asoslanish taqozo etiladi. Butun dunyoda boshlang'ich ta'limga xalqlarning ilg'or tajribalarini tadbiiq etish tendentsiyasi davom etmoqda. Unga ko'ra, muayyan xalqlarning boshlang'ich ta'limda erishgan yutuqlari o'zga xalqlar tomonidan qabul qilinmoqda. Misol uchun, Rossiya Federatsiyasining boshlang'ich ta'limdagi xalqparvarlik konteksti, Finlandiya qirolligining boshlang'ich ta'limidagi xususiy ta'lim konteksti va O'zbekiston boshlang'ich ta'limidagi dunyoviylik konteksti xalqaro tajribalar sifatida e'tirof etiladi. Zero, boshlang'ich ta'lim pedagogikasi mazmuni quyidagicha idrok etiladi:

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mardonov Sh.Q. Pedagogika fanidan o'qitishning electron didaktik ta'minoti texnologiyasini ishlab chiqish.-Toshkent, 2021.
2. Умарова З.А. Бошланғич таълим дидактикаси. Academic Research In Educational Sciences Volume 2 | ISSUE 2 | 2021. ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723. 556-562-бет
3. Xo'jageldiyeva, M. (2021). Music as a Science and its peculiarities. International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology.
4. Xo'jageldiyeva, M. (2021). Dutar national instruments and performance methods. Analytical Journal of Education and Development, 1(06).
5. Qizi, K. M. E., & Ugli, C. S. N. (2022). THE HISTORY OF THE ORIGIN OF POP ART AND ITS PLACE IN UZBEK MUSIC. IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIIY JURNALI, 67-71.
6. Khojageldiyeva, M. E., & Sayfiddinova, S. A. (2022). THE HISTORY OF THE ORIGIN OF THE WORD DUTAR AND METHODS OF ITS PERFORMANCE. Экономика и социум, (4-2 (95)), 211-214.
7. Xo'jageldiyeva, M. Musiqa madaniyati fanining mazmuni hamda musiqaning bola tarbiyasida tutgan o'rni. International Journal of Discourse on Innovation, Integration and Education.
8. Ходжагельдыева, М. Э., & Мащрабалиева, Б. М. (2022). ИСТОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ СЛОВА "ДУТАР" И СПОСОБЫ ЕГО ИСПОЛНЕНИЯ. Экономика и социум, (6-2 (97)), 919-923.
9. Pardayevna, H. N. (2022). The role of club activities in the development of students' musical abilities in general education schools. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 10, 13-15.
10. Nasriddin o'g'li, C. S. (2022). THE EMERGENCE OF NATIONAL POP ART IN UZBEKISTAN. Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, 4, 563- 566.
11. Nasriddin o'g'li, C. S. (2022). THE EMERGENCE OF NATIONAL POP ART IN UZBEKISTAN. Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, 4, 563- 566.
12. Ходжагельдыева, М. Э., & Мащрабалиева, Б. М. (2022). ИСТОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ СЛОВА "ДУТАР" И СПОСОБЫ ЕГО ИСПОЛНЕНИЯ. Экономика и социум, (6-2 (97)), 919-923.

13. Pardayevna, H. N. (2022). The role of club activities in the development of students' musical abilities in general education schools. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 10, 13-15.
14. Nasriddin o'g'li, C. S. (2022). THE EMERGENCE OF NATIONAL POP ART IN UZBEKISTAN. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 4, 563- 566.
15. Ходжагельдыева, М. Э., & Машрабалиева, Б. М. (2022). ИСТОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ СЛОВА "ДУТАР" И СПОСОБЫ ЕГО ИСПОЛНЕНИЯ. *Экономика и социум*, (6-2 (97)), 919-923
16. Kho'jageldiyeva, M. Factors for Increasing Students' Musical Competence in Music Culture Classes. *European Journal of Innovation in Nonformal Education*, 2(4).
17. Pardayevna, H. N. (2022). MUSIC LESSONS THROUGH SCHOOL AND EXTRACURRICULAR ACTIVITIES ARE WAYS TO INCREASE STUDENTS' COPING SKILLS. *TALIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(3), 127-130.
18. Akramovna, S. S. (2021). Dutar National Instruments and Performance Methods. *TALIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 1(6), 329-331.
19. ED Uktamovna. (2023). FORM, METHODS AND MEANS OF FORMING CHILDREN'S MUSICAL ABILITY. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ* 19 (8), 58-62
20. HN Pardayevna. (2023). UMUM TA'LIM MAKTABLARI "MUSIQA MADANIYATI" DARSLARINING MAZMUNI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ* 19 (8), 63-66.
21. CS Nasriddin o'g'li (2023). CONTENT OF MUSIC CULTURE LESSONS AND ELEMENTS ORGANIZING THE MUSIC EDUCATION SYSTEM. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ* 18 (8), 72-77
22. Ходжагельдыева Махфуза Эргаш кызы 2022/11/15 ИСТОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ СЛОВА ДУТАР И СПОСОБЫ ЕГО ИСПОЛНЕНИЯ *Новости образования: исследование в XXI веке* 1-том 4-номер 486-490
23. Khojageldiyeva Mahfuza Ergash qizi 2022/6/30 THE EMERGENCE OF NATIONAL POP ART IN UZBEKISTAN *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development* 563-566
24. Khojageldiyeva Mahfuza Ergash qizi 2022/4/27 Factors for Increasing Students' Musical Competence in Music Culture Classes *European Journal of Innovation in Nonformal Education* 13-15